

CZU: 316.454.5:373.24:616.89-008

INTERACȚIUNEA SOCIALĂ A COPILOR PREȘCOLARI CU TULBURĂRI DIN SPECTRUL AUTIST

Roxana-Monica LUPUȘOR

Universitatea de Stat din Moldova

Socializarea este un proces complex ce presupune învățare, formarea personalității, dezvoltarea sinelui, însușirea de norme și valori sociale, toate aceste caracteristici realizându-se prin interacțiunea cu ceilalți semenii. Pentru copiii cu autism, interacțiunea socială se realizează cu mari dificultăți, ei nefiind capabili să interpreteze comportamentul altor persoane, să inițieze o conversație sau să știe cum să se comporte în preajma celorlalți. Grădinița este locul în care preșcolarul realizează primul contact cu un mediu organizat, primește primele lecții de comportament în grup, primele reguli de comportament social, conștientizând ideea că are anumite drepturi dar și îndatoriri, cu alte cuvinte – creează premisele necesare procesului de socializare.

Cuvinte-cheie: tulburare din spectrul autist, socializare, educator, interacțiune socială, grădiniță.

THE SOCIAL INTERACTION OF CHILDREN WITH AUTISM SPECTRUM DISORDERS IN PRE-SCHOOL AGE

Socialization is a complex process, which involves learning, personality formation, self-development, learning social norms and values, all characteristics being achieved through interaction with peers. For children with autism, social interaction is difficult to achieve, as they are unable to interpret other people's behavior, initiate a conversation, or know how to behave around others. Kindergarten is the place where the preschooler makes the first contact with an organized environment, receives the first lessons of group behavior, the first rules of social behavior, realizing the idea that he has certain rights and duties, in other words creates the necessary premises for socialization.

Keywords: autism spectrum disorder, socialization, educator, social interaction, kindergarten.

Introducere

Socializarea este un proces complex ce presupune transformarea unui individ în ființă socială prin multiple interacțiuni între acesta și societate, realizate printr-un proces psihosocial de transmitere și asimilare a atitudinilor, valorilor, concepțiilor sau modelelor de comportare specifice în vederea formării, adaptării și integrării sociale a unei persoane.

În opinia lui Giddens, „socializarea este procesul prin care copilul devine treptat o persoană conștientă de sine și informată, care a dobândit abilitățile cerute de cultura în care s-a născut” [3]. Autorul evidențiază funcția socială a educației la vârsta preșcolară, capacitatea socială a copilului fiind legată, în primul rând, de comportamentul lui în relație cu ceilalți indivizi pe fondul interrelaționărilor în context educațional.

Procesul de socializare a fost conceptualizat în trei moduri: socializarea este un proces de învățare (atât formal, cât și informal), este un proces de formare a personalității și de dezvoltare a sinelui și un proces de interiorizare a normelor sociale (așteptărilor), valorilor, codurilor morale și idealurilor societății. Alături de termenul descris mai sus, se remarcă și noțiunea de interacțiune socială, care a beneficiat de notabile definiții.

Gotovos, după cum se menționează în Mpakitzis (2006), afirmă că interacțiunea socială este un proces dialectic în care subiectul modelează circumstanțele și le formează. De asemenea, un alt punct de vedere este cel al lui Zoniou-Sideris (2011), care în urma studierii acestui concept sintetizează că este vorba despre influența reciprocă între indivizi, care are ca scop autoreglarea comportamentului acestora și este legată de acțiunea concretă a cooperării lor [1].

Interacțiunile sociale reprezintă modul în care acționăm și reacționăm față de cei din jurul nostru; ele formează baza oricărei relații între două sau mai multe persoane, indiferent dacă au 3 ani sau 50 de ani. Aceste interacțiuni includ mișcări fizice, limbajul corpului, vorbirea și conversațiile, jocul, împărțirea și multe altele.

Grădinița este locul în care preșcolarul realizează primul contact cu un mediu organizat, primește primele lecții de comportament în grup, primele reguli de comportament social, conștientizând ideea că are anumite drepturi dar și îndatoriri, cu alte cuvinte – creează premisele necesare procesului de socializare.

Interacțiunea socială la copiii cu TSA(tulburare din spectrul autist)

Promovarea unor noi viziuni asupra educației și respectarea politicilor internaționale și naționale privind eliminarea segregării în unitățile școlare au determinat integrarea și incluziunea în învățământul de masă a tuturor copiilor, indiferent de dizabilitate, etnie, situație financiară și religie. Astfel, și copiii cu tulburare din spectrul autist au șansa de a beneficia de aceleași drepturi ca și covârștinicii lor tipici.

Apariția termenului *autism* se datorează psihiatrului american Kanner, care în 1943 a descris comportamentele a 11 copii ce erau tratați la John Hopkins University Medical School. Aceștia aveau trei caracteristici commune, fiind diferiți de alți copii [7], și existau deficiențe în abilitățile sociale, limbaj, vorbire și comportament [4]. Autismul face parte din categoria tulburărilor pervazive de dezvoltare ce se manifestă sub diferite forme, atât în intensitate, cât și în modul în care se comportă, întrucât există factori precum nivelurile mentale și lingvistice care îi determină caracterul, intensitatea și frecvența [2].

Pentru copiii cu autism, interacțiunea socială și interpretarea comportamentului altor persoane, precum a ști să inițieze o conversație sau cum să se comporte în preajma celorlalți, se realizează cu mari dificultăți. Lipsa abilităților de interacțiune socială este unul dintre principalele efecte ale tulburării din spectrul autist, deoarece persoanele cu autism au o atenție insuficientă față de mediul înconjurător și nu caută contactul vizual și nici fizic. Problemele de interacțiune socială se manifestă în primii ani, atunci când copilul nu-și privește mama direct în ochi precum o fac copiii în mod obișnuit și nu interacționează cu părinții prin zâmbet. De asemenea, ei nu vor reacționa la sentimentele celorlalți și nici nu le vor gestiona precum fac ceilalți copii; de exemplu, dacă își văd mama tristă sau plângând, ei nu reacționează la această situație cu compasiune, așa cum o fac ceilalți copii.

În cadrul unui grup, copiii cu TSA manifestă o lipsă de inițiativă și nu răspund la solicitările colegilor sau adulților pentru interacțiunea socială. De asemenea, ei continuă să se bazeze în principal pe gesturi de comunicare și adesea folosesc corpul altora ca instrument pentru a-și îndeplini propriile nevoi (de exemplu, te iau de mână și îți pun mâna ta pe ce doresc să obțină).

În plus, se observă și faptul că au o reacție neobișnuită în prezența altor copii, întrucât nu sunt deosebit de interesați să se joace și, în general, să interacționeze cu ei, manifestand un comportament anxios. Problema lipsei de experiență a interacțiunii sociale cu persoane de aceeași vârstă nu este eliminată atâta timp cât continuă să se manifeste, chiar și atunci când copiii încep acum să interacționeze cu adulții. Cu toate acestea, este de remarcat faptul că, în cazurile de îmbunătățire a interacțiunii sociale, acești copii sunt încă împiedicați să dobândească abilități sociale de bază [8].

Copiii care au tulburări din spectrul autist se comportă ca și când în jurul lor nu ar fi alte persoane, nu răspund atunci când sunt strigați, evită contactul vizual și, de obicei, nu doresc niciun contact fizic cu ceilalți. În plus, ei exprimă emoții doar atunci când simt foarte multă furie, anxietate sau bucurie, le lipsesc empatia și înțelegerea gândurilor celorlalți și pot deveni dificili și/sau agresivi dacă nu li se acordă atenția pe care o caută. De obicei, deși sunt înstrăinați de propria lume, sunt deschiși abordărilor sociale, atât timp cât interacțiunea este inițiată de cealaltă persoană și sunt dispuși să urmeze instrucțiunile.

În perioada vârstei preșcolare, capacitatea socială a copilului este legată, în primul rând, de comportamentul lui social. Aspectul dezvoltării socioemoționale a copilului este considerat unul dintre scopurile fundamentale ale educației preșcolare. Particularitățile copilului din această categorie de vârstă sunt raportate la disfuncționalitățile în crearea de relații interpersonale în contextul educației timpurii. În aceste condiții, se evidențiază rolul bine definit al educatoarei care are responsabilitatea de a le oferi copiilor un model de comportament social, de a promova noi tranzații sociale prin diferite experiențe și de a concepe activități educaționale adecvate care să favorizeze empatia copiilor. Intervine rolul și importanța adulților care îi înconjoară pe copii, aceștia având obligația să îi încurajeze să dobândească empatie, să le cultive deprinderi de ascultare atentă și dorința de a vedea lucrurile din perspectiva celorlalți. Stimularea și intensificarea interacțiunilor sociale ale copiilor în cadrul grădiniței se realizează prin intermediul activităților organizate care au ca scop cunoașterea copiilor și consolidarea încrederii în sine. În acest context formal, obiectivele principale ale activităților sunt dezvoltarea comunicării, cooperării și promovarea rezolvării cooperatiste a problemelor – aspecte care sunt puse în practică prin intermediul educatorului [6]. Educatorul este pus în situația de a interacționa cu copilul cu autism în procesul educațional formal în condițiile în care nu posedă cunoștințe de specialitate. Sprijinirea copilului cu autism se realizează prin colaborarea cu părinții și cu terapeuții specialiști în vederea implementării intervențiilor adecvate și stabilirii obiectivelor în context școlar.

Este bine stabilit în comunitatea științifică faptul că „TSA reprezintă o deviere de la dezvoltarea normală a creierului”, care începe încă din primele etape ale sarcinii [5, p.134]. Această deviere diferă în fiecare caz în parte, ceea ce duce la o varietate a profilului clinic și a modului în care apare autismul în copilărie. Devierea de la dezvoltarea creierului duce la deconectarea și lipsa de coordonare a rețelelor neuronale. Așa cum am menționat anterior, un copil cu autism prezintă deficite în toate abilitățile sociale încă din copilărie. Abilitățile sociale reprezintă dezvoltarea unei legături afective cu părinții, combinând atenția (contactul vizual și gesturile), zâmbetul social, imitarea mișcărilor și înțelegerea sentimentelor celorlalte persoane. Spre deosebire de un copil tipic, copilul cu TSA caută să evite alte persoane și folosește modele repetitive de comportament. A fost dovedit științific faptul că persoanele cu TSA consideră și se comportă cu alte persoane ca și cum ar fi obiecte și nu ca persoane cu care pot comunica. De asemenea, copiii cu TSA au un deficit de imitație socială, iar la vârsta preșcolară ei dezvoltă rar jocul simbolic.

Pentru a adopta o atitudine acceptabilă din punct de vedere social, este necesar ca toți copiii diagnosticați cu TSA să intre în contact cu copiii cu dezvoltare tipică, iar odată cu integrarea acestora într-o clasă tipică, intervenția trebuie să se bazeze pe capacitățile și limitele acestora. Principalul obiectiv este interacțiunea socială a copiilor cu TSA cu mediul înconjurător. Îndeplinirea acestui obiectiv se poate realiza prin elaborarea și implementarea unor strategii de învățare, realizarea unui curriculum adaptat, a unui cadru structurat al interacțiunilor sociale ce poate cuprinde predarea bazată pe incidente, desfășurarea de activități care să promoveze interacțiunea socială, adaptându-i la mediul lor natural (de exemplu, aflându-se în imediata apropiere a altor copii).

Concluzii

Având dificultăți sociale și de comunicare, copiii cu tulburare din spectrul autist experimentează lumea socială ca fiind imprevizibilă și înspăimântătoare. Ei consideră că interacțiunile sociale sunt nenaturale și foarte stresante. În loc să îmbrățișeze relațiile, cei mai mulți încearcă să le evite. Ei aleg în schimb să rămână în confortul propriilor lor lumi izolate, nu se joacă cu ceilalți, nu se angajează în activități normale de joacă fără îndemnul unui adult din jurul lor, evită contactul vizual și tind să privească departe de oameni și să se concentreze asupra obiectelor sau părților obiectelor din apropiere. Analizând aceste dificultăți, considerăm că este imperios necesar ca acești copii să fie acceptați în mediul educațional preșcolar și să beneficieze de aceleași drepturi ca și colegii lor tipici. Cadrele didactice trebuie să aibă în vedere adaptarea demersului educațional în funcție de nevoile copilului, respectând coerența și continuitatea curriculumului și valorificând principiile învățării autentice.

Referințe:

1. CHARITAKI, G., SOULIS, S.G., & TYROPOLI, R. Academic Self-Regulation in Autism Spectrum Disorder: A Principal Components Analysis. În: *International Journal of Disability, Development and Education*, 2019, p.1-18.
2. GALANIS, P. *Educating Children with Autism in Self-Management: A Behavioral Analytical Intervention for School Integration*. Doctoral Thesis, National & Kapodistrian University of Athens, School of Philosophy, Department of Philosophy-Pedagogy-Psychology, Department of Pedagogy. 2009. <http://thesis.ekt.gr/thesisBookReader/id/24403#page/1/mode/2up> [Accesat: 12.04.2022]
3. GIDDENS, A. *Sociologie*. București: All, 2000. 33 p.
4. KANNER, L. Autistic disturbances of affective contact, *Nervous Child*: In: *Journal of Psychopathology, Psychotherapy, Mental Hygiene, and Guidance of the Child*, 1943, no.2, p.217–250.
5. KOTSOPOULOS, S. Therapeutic interventions in autism: possibilities and limits. In: Zafiropoulou M. *Possibilities and difficulties of child and adolescent*. Athens: Field, 2012, p.134- 150.
6. LALOUMI-VIDALI, E. *Human Relations & Communication in Preschool Education*. 6th Edition. Thessaloniki: Modern Publications, 2016. 26 p.
7. POWERS, M. D. What is autism? In: M.D. Powers (Ed.). *Children with autism: A parents' guide*. Bethesda, MD: Woodbine House, 2000, p.1–44.
8. TSAMITROU, E. *Intervention Program to Enhance Interaction between Children with Autism and Their Siblings: A Case Study*. Postgraduate Thesis. Department of Educational and Social Policy, Postgraduate Special Education, University of Macedonia, Macedonia, 2010 https://dspace.lib.uom.gr/bitstream/2159/13989/1/Tsamitrou_Msc2010.pdf [Accesat: 12.03.2022]

Date despre autor:

Roxana-Monica LUPUȘOR, doctorandă, Școala doctorală Științe Sociale și ale Educației, Universitatea de Stat din Moldova.

E-mail: alexandru_mnc@yahoo.com

Prezentat la 15.06.2022